

Agnieszka Kilińska-Pękacz

Prostytucja nieletnich

Prostytucja nieletnich stanowi poważny problem społeczny, z którym borykają się przedstawiciele różnych nauk - pedagodzy, psychologowie, seksuolodzy oraz prawnicy. Niezwykle trudne wydaje się przeciwdziałanie temu zjawisku, ze względu na szeroko pojętą otwartość społeczeństwa na urozmaicone stosunki seksualne, w tym niestety także komercyjne świadczenie usług seksualnych przez dzieci i młodzież. Nie ulega wątpliwości, że stanowi to proceder szczególnie niebezpieczny.

Rację ma A. Janczewski wskazując, że młodzież podejmuje „dorosłą aktywność niedojrzałej młodzieży”. Autor to sformułowanie tłumaczy faktem, że młodzi ludzie są dojrzałi do odbywania stosunku seksualnego pod względem biologicznym, natomiast nie są oni na tyle rozwinięci pod względem psychicznym oraz socjalnym aby móc ponosić konsekwencje wynikające z takiej relacji¹. Podjęcie decyzji o odpłatnym świadczeniu usług przez nastolatkę lub nastolatka rodzi poważne konsekwencje. W związku z tym należy przede wszystkim zapobiegać temu, aby młode osoby nie sprzedawały swojej godności, którą w bardzo łatwy sposób można stracić, a zdecydowanie trudniej jest ją odzyskać.

Pojęcie nieletniego zostało uregulowane w ustawie z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich². Ustawodawca wymienia enumeratywnie trzy rodzaje podmiotów ze względu na rodzaj prowadzonego postępowania oraz wiek. W przypadku postępowania dotyczącego zapobiegania i zwalczania demoralizacji nieletnim jest osoba, która nie ukończyła 18. roku życia. Także nieletnim są osoby między 13. a 17. rokiem życia, które dokonały czynu zabronionego i w stosunku do których toczy się postępowanie w sprawach o czyny karalne. Ostatnią grupę stanowią osoby do 21. roku życia, wobec których toczy się postępowanie wykonawcze³. W związku z tym, że prostytucja nie jest przestępstwem, a w przypadku nieletnich jest przejawem demoralizacji, na potrzeby poniższego artykułu będziemy mówić o nieletnim jako osobie, która nie ukończyła 18 roku życia, wobec której należy podjąć kroki w celu zapobiegania i zwalczania demoralizacji.

¹ A. Janczewski, *Seksualność dzieci i młodzieży. Pół wieku badań i refleksji*, Warszawa 2014, s. 190.

² t.j. Dz. U. z 2016 r., poz. 1654 z późn. zm.

³ J. Kudrelek, *Postępowania szczególne w procesie karnym. Postępowanie w sprawach nieletnich*, Szczytno 2009, s. 108.

Celem artykułu jest zwrócenie uwagi na zjawisko prostytucji nieletnich, które de facto nie jest czynem zabronionym w ujęciu kodeksu karnego z dnia 6 czerwca 1997 r.⁴, ponieważ wśród czynów zabronionych stypizowanych w rozdziale kodeksu karnego dotyczącym przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajności prostytucja nie jest objęta penalizacją. Jedynie karalne jest zmuszanie do prostytucji na podstawie art. 203 k.k., czy czerpanie zysku z uprawiania prostytucji na mocy art. 204 k.k.

W celu zrozumienia potrzeby ochrony nieletnich przed prostytucją konieczne jest wyjaśnienie definicji prostytucji oraz konsekwencji jej stosowania dla nieletnich. Prostytucja stanowi patologię społeczną występującą od dawna. Historia prostytucji sięga starożytności, kiedy to życie ludzkie opierało się jedynie na zadowoleniu bogów, kiedy to młode kapłanki oddawały się darczyńcom w zamian za dary dla bogini Afrodyty, a wszelkie formy prostytucji poza świątynią były karane⁵. Faktem jest, że prostytucja nieletnich funkcjonowała od zawsze, niemniej wymaga zwrócenia uwagi, że współcześnie występują różne poglądy, co do rozwiązań prawnych związanych z podejściem do ustanowienia regulacji prawnych prostytucji. Pierwszy dotyczy dekryminalizacji, a więc założenia, że nie jest konieczne wprowadzenie karalności prostytucji. Zwolennicy takiego podejścia wychodzą z założenia, że kryminalizowanie jakiegokolwiek aspektu pracy seksualnej czyni zaangażowane w nią osoby bardziej podatnej na wszelkie formy przemocy. Drugi pogląd dotyczy kryminalizacji prostytucji. Trzecia grupa przedstawicieli uznaje depenalizację komercyjnych usług, gdy prawo karne nie wkracza w nadużywanie świadczeń seksualnych przez kobiety. Ostatnia dotyczy legalizacji usług seksualnych przez nieletnich, która oznacza wprowadzenie przepisów mających na celu państwową regulację i kontrolę nad pracą seksualną poprzez określenie warunków prawnych, zgodnie z którymi przemysł seksualny może działać⁶. Wydaje się, że najbardziej pożądanym rozwiązaniem prawnym byłaby legalizacja prostytucji, gdzie przepisy prawa polskiego regulowałyby wprost zakaz świadczenia prostytucji dziecięcej nie penalizując wprost odpowiedzialności za to dorosłych korzystających z ich usług. Niemniej prostytucja dorosłych nie wymaga penalizacji, powinna pozostać czynami legalnymi, o ile oczywiście, nie towarzyszą im czyny godzące w wolność seksualną.

Prostytucja zdaniem K. Imielińskiego oznacza nierząd uprawiany w celu osiągnięcia zysku. Jego zdaniem zaliczamy do niego oddawanie do dyspozycji swojego ciała w celu zaspokojenia płacącego klienta⁷. Zdaniem L. Albańskiego pod pojęciem nierządu rozumie się szeroko pojętą prostytucję heteroseksualną, homoseksu-

⁴ t.j. Dz. U. z 2016 r. poz. 1137 z późn. zm.

⁵ M. Godzwon, *Call girl i video sex chat. Praca dla wyzwolonych seksualnie kobiet czy forma współczesnej prostytucji?* Warszawa 2010, s. 15.

⁶ I. Ślęzak, *Praca kobiet świadczących usługi seksualne w agencjach towarzyskich*, Łódź 2016, s. 42-45.

⁷ K. Imieliński, *Manowce seksu. Prostytucja*, Łódź 1990, s. 9.

alną oraz biseksualną, czy transeksualną⁸. Natomiast Z. Lew-Starowicz uznaje, że prostytutka to różnorodne kontakty hetero lub homoseksualne uprawiane w celach zarobkowych z większą liczbą osób. Stosunek prostytucyjny jest traktowany w kategoriach rzeczowych (usługowych) i wyklucza więc emocjonalną⁹. Definicja ta budzi jednak wątpliwość, skoro jest wskazane, że odbywanie stosunku seksualnego ma być z większą liczbą osób, to co w przypadku, gdy dziewczyna będzie uprawiała odpłatnie, wielokrotnie stosunki seksualne, ale jedynie z jednym mężczyzną? Zgodnie z tą definicją trudno byłoby wówczas mówić o prostytucji.

Przedstawiciele prawa karnego i nauk pokrewnych także podejmowali się próby stworzenia definicji prostytucji, którą M. Kuć zalicza do jednego z przejawów patologii społecznej. Autorka powołuje się na pojęcie prostytucji za A. Markiem, który interpretował je jako wielokrotne świadczenie usług seksualnych w zamian za opłatę lub inne korzyści materialne. Polega ona na oddawaniu w celach zarobkowych własnego ciała do dyspozycji seksualnej osobom tej samej płci lub różnej płci dla zaspokojenia ich potrzeb seksualnych przy równoczesnym braku zaangażowania uczuciowego i ograniczonym prawie wyboru partnerów¹⁰. Definicja A. Marka w porównaniu do interpretacji prostytucji Z. Lwa-Starowicza nie wskazuje na konieczność odbywania stosunku seksualnego z więcej niż jedną osobą.

Wskazuje się na trzy istotne cechy, którymi powinna charakteryzować się prostytutka. Po pierwsze celem prostytutki jest zaspokojenie popędu seksualnego swojego klienta. Drugą charakterystyczną cechą jest odpłatność usługi dokonanej przez prostytutkę, natomiast ostatnim elementem jest brak emocji, uczuć w stosunku do klienta¹¹. Każda ze wskazanych definicji zawiera wspólny element - prostytutka świadczy wielokrotnie usługi odpłatnie za odbycie stosunku seksualnego lub innych czynności seksualnych, co będzie miało także zastosowanie w stosunku do nieletnich.

Badając problematykę prostytucji kobiet M. Jędrzejko zwraca uwagę, że dotyczy ona nie tylko kobiet, które potrzebują środków finansowych do życia. Autor zauważa, że osobami, które uprawiają prostytucję są chociażby studentki, studenci oraz niestety także dzieci. Niepokojący jest fakt, na co zwraca uwagę M. Jędrzejko, że prostytucja dziecięca często wiąże się z pornografią dziecięcą¹², ponieważ często może dochodzić do nagrywania filmów z prostytucją dziecięcą.

W celu pełnego wyjaśnienia zjawiska prostytucji wśród nieletnich, należy dokonać również pewnej klasyfikacji tego zjawiska. Przede wszystkim najpopularniejszymi formami kobiecej prostytucji są: świnki, lolitki, mewki, czyli nieletnie prostytutki. Drugą znaną formą prostytucji są gejsze, czyli dobrze opłacane prostytutki, które nabyły odpowiednie doświadczenie w tym sektorze. Kolejne prostytutki

⁸ L. Albański, *Wybrane zagadnienia z patologii społecznej*, Jelenia Góra 2010, s. 84.

⁹ Z. Lew-Starowicz, *Miłość i seks. Słownik encyklopedyczny*, Warszawa 1999, s. 234-235.

¹⁰ M. Kuć, *Leksykon kryminologii. 100 podstawowych pojęć*, Warszawa 2015, s. 135-136.

¹¹ A. Knapik, *Zjawisko prostytucji nieletnich dziewcząt jako wskaźnik bezradności współczesnego wychowania*, *Opieka. Wychowanie. Terapia* 2002, nr 3, s. 22.

¹² M. Jędrzejko, *Prostytucja jako problem społeczny, moralny i zdrowotny*, Warszawa 2006, s. 8.

to cichodajki lub weekendówki, one głównie zarabiają w weekendy. Libertynki, to prostytutki bez ograniczeń, spełnią każdą fantazję swojego klienta. Podobne cechy mają technomanki. Call-girls, jak sama nazwa wskazuje, to dziewczyny na telefon. Jedną z najczęściej występujących do niedawna prostytutek były tirówki i boczniaki. Szprychy bądź inaczej żylety, to kobiety, które chwala się jak najszerzą rzeszą zdobytych klientów. Wśród prostytutek można również spotkać nieco „starsze wiekiem” nazywane potocznie muzeum oraz te, które nie mają prawie żadnej godności w sobie i uprawiają seks za butelkę alkoholu, bądź za kilka złotych¹³. Warto wskazać, że duży odsetek stanowi również prostytutka wyjazdowa do Niemiec oraz Holandii¹⁴.

Wiele osób dyskutuje, czy sponsoring jest odmianą prostytucji. Naprzeciw tym rozważaniom wyszła R. Gardian, która wskazała, że między prostytucją, a sponsoringiem występuje cienka granica. prostytutka otrzymuje za usługi pieniądze lub prezenty. Natomiast sponsor zobligowany jest do opłacania mieszkania, finansowania studiów, wyjazdów weekendowych, czy wakacji w zamian za usługi seksualne. Miejszem znalezienia sponsora jest klub, gdzie rekrutują oni swoje przyszłe „partnerki” lub Internet. Pomimo tego różnicowania autorka traktuje sponsoring jako formę kobiecej prostytucji¹⁵. Wydaje się, że sponsoring, który przede wszystkim kojarzy się ze studentkami, mogą również świadczyć nieletnie dziewczyny, w tym te, które uciekły z domu.

J. Kurzępa dostrzega następujące rodzaje prostytucji nieletnich. Pierwsza to prostytucja głodowa, czyli uprawiana w sytuacji, gdy prostytutka pochodzi z patologicznej rodziny, a zaczęła świadczyć te usługi z powodów ekonomicznych. Drugim typem jest prostytutka kulturowa, kiedy to prostytutka nie ma trudnej sytuacji materialnej, ale pragnie poprawić swój byt, aby móc opłacić własne wydatki. Wskazuje on również na prostytucję, która jest efektem poszukiwania własnej tożsamości¹⁶. Form prostytucji nieletnich jest mnóstwo, jednak nie zawsze zaspakajanie seksualne klienta musi odbywać się za pieniądze. Wśród młodych ludzi często zyskiem są drogie przedmioty, wyjazd, bądź sponsorowane mieszkanie.

Od niedawna występuje pojęcie „galerianki”, którymi są nastoletnie dziewczyny, które prostytuują się w galeriach. W slangu młodzieżowym określane są mianem dziewczyn, które nie ukończyły lat 18, a ich głównym celem jest odnalezienie sponsora w centrach handlowych, który z kolei jest fundatorem gadżetów, czy doładowania za telefon¹⁷. Zatrważający jest fakt, iż nie są nimi dziewczyny, które nie mają co jeść, ale te, które same chcą się utrzymać. Jak wskazuje M. Karpiński są to przede wszystkim dziewczyny, na których spoczywa presja, by mieć to samo co ich

¹³ L. Albański, *Wybrane zagadnienia...*, s. 88-89.

¹⁴ M. Przybysz-Zaremba, *Prostytucja nieletnich - czy to problem społeczny?*, Niebieska Linia 2007, nr 5, s. 30.

¹⁵ R. Gardian, *Zjawisko sponsoringu jako forma prostytucji kobiecej*, Kraków 2007, s. 51-52 i 56.

¹⁶ J. Kurzępa, *Młodzież pogranicza - „świnki”*, czyli o prostytucji nieletnich, Kraków 2008, s. 60-61.

¹⁷ V. Ozminowski, *E-galerianki. Prostytucja nastolatek w sieci*, <http://spoleczenstwo.newsweek.pl/e-galerianki-prostytucja-nastolatek-w-sieci,65297,1,1.html>.

rówieśniczek, gdyż posiadane przez nich gadżety świadczą o ich pozycji w grupie kolegów i koleżanek. Istotne jest wskazanie, że obecnie „galerianki” są dość szerokim pojęciem, gdyż występuje kilka ich odmian: szlaufy, lodziary, blachary, foteliki (uprawiają seks w samochodzie) lub razówki¹⁸. Galerianki to sposób prostytucji, z którym nie tylko nie potrafią poradzić sobie nauczyciele, pedagodzy, ale przede wszystkim rodzice.

M. Kowalczyk-Jamnicka wskazuje, że galerianki to młode dziewczyny najczęściej w wieku 13-15 lat, które świadczą usługi seksualne klientom, najczęściej galerii handlowych. Autorka twierdzi, że pojęcie to może stanowić synonim lolitek czy świnek. Przedmiotem seksualnej transakcji jest otrzymanie gadżetów, markowych ubrań, kosmetyków. Autorka wymienia także możliwość używania taryfikatora, w ramach którego za uzyskanie wielokrotnego odbycia stosunku seksualnego można otrzymać określony przedmiot. Prostytucja taka ma miejsce głównie na terenie galerii handlowych, czy w hotelu¹⁹.

J. Kurzepa próbował stworzyć definicję galerianki, którą jego zdaniem jest osoba dokonująca różnych aktywności w centrach handlowych, określanych mianem galerii, nie tylko związanych z wykonywaniem zakupów, ale także uczestniczeniem w różnych pokazach, festynach. Autor definiuje to pojęcie w następujący sposób: „osoba nastoletnia, która wykorzystuje centrum handlowe lub inne multipleksy, czy inne miejsca rozrywki dla nawiązania relacji przedmiotowo-handlowej związanej z różnego typu usługami seksualnymi”. Autor następnie wskazuje, że galerianka typuje potencjalnego klienta. W zamian zdobywa pieniądze dla zaspokojenia swoich potrzeb lub produkt z oferty handlowej. Nastolatki często mają nadzieję, że w galerii spotkają potencjalnego „sponsora”. Następnym elementem jest umawianie się na spotkanie w ustronnym miejscu. J. Kurzepa wyróżnia również możliwość świadczenia usług galerianek przez Internet. Wskazuje, że ma to miejsce przede wszystkim, gdy na portalach internetowych znajdują się ogłoszenia zakamuflowane opisem „sponsoring”, „towarzystwie”. J. Kurzepa prowadząc badania znalazł dużo ogłoszeń dotyczących powszechności tego zjawiska i przeniesienia tego zjawiska do sieci²⁰. Zjawisko „galerianek” zaliczać należy do form prostytucji, a elementami świadczącymi o tym są zaspokajanie potrzeb klienta, brak uczuć wobec niego oraz otrzymanie od niego różnych gadżetów ma formę materialną, w związku z tym, możemy to potraktować jako odpłatność usługi²¹.

B. Hołyst powołując się na Raport Rzecznika Praw Dziecka, który został opublikowany w 2009 r., w którym wskazano, że jedną z przyczyn prostytuowania

¹⁸ M. Karpiński, *Najstarszy zawód świata. Historia prostytucji*, Warszawa 2010, s. 314-315.

¹⁹ M. Kowalczyk-Jamnicka, *Nowe formy i zjawiska we współczesnym obrazie prostytucji młodych kobiet (w:) Prostytucja. Studium zjawiska*, red. R. Kowalczyk, M. Leśniak, Kraków 2013, s. s. 75.

²⁰ J. Kurzepa, *Młodzi, piękni i niedroscy... Młodość w objęciach seksbiznesu*, Kraków 2012, s. 130-131.

²¹ A. Kilińska-Pękacz, *Prawne aspekty zjawiska galerianek*, *Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze* 2013, nr 3, s. 39.

się nieletnich jest „sprzedawanie swojego ciała, by zaimponować kolegom zarobionym w ten sposób pieniędzmi”, wyraża zaniepokojenie, że nieletnie, które zarabiają, jak to wskazuje wprost autor, na swoje „zachcianki” nie są źle postrzegane w oczach rówieśników. Ten proceder dotyczy także dzieci z rodzin, gdzie nie brakowało nigdy pieniędzy, jednak by się „lansować” potrzebują oni więcej pieniędzy²².

B. Hołyst wyróżnił także turystykę seksualną dziecięcą, która polega na „wjazdach mężczyzn z krajów bogatych do rozwijających się i ubogich, by kupować tam usługi seksualne”. Uważa on, że rozwój Internetu spowodował, że zwiększyło się zainteresowanie tą formą prostytucji²³.

Prostytucja nieletnich stanowi trudne zagadnienie, nie tylko z uwagi na problematykę prawną w tym zakresie, ale również ze względu na skalę tego zjawiska i zagrożenie, jakie niesie za sobą dla młodych ludzi. Niestety bywa tak, że wczesne prostytuowanie się dzieci ma negatywny wpływ na ich późniejsze funkcjonowanie. Pojawia się pytanie, dlaczego tyle dziewcząt i chłopców nieletnich prostytuuje się? Odpowiedzi na nie szukała m.in. M. Kowalczyk-Jamnicka. W wywiadach z prostytutkami pojawiały się następujące przyczyny właśnie takiego zajęcia: chęć szybkiego uzyskania dobrego pułapu życiowego, chęć zmiany środowiska, możliwość uczynienia swojego życia lepszym i ciekawszym, niedosyt seksualny, sugestie koleżanek, brak możliwości zatrudnienia, zmuszenie przez członków rodziny²⁴. J. Kurzępa odnalazł następujące przyczyny tego patologicznego zjawiska: ekonomiczne i wpływ koleżanek²⁵.

Wcześniej zostało wskazane, że jednym z rodzajów prostytucji nieletnich jest prostytucja głodowa, z czego można wywnioskować, że nieletni będący w ubóstwie uprawiają prostytucję. Drugą zatrważającą przyczyną prostytucji dzieci i młodzieży jest brak dobrych kontaktów z rodzicami, głębokich uczuć pomiędzy nimi, czego konsekwencją jest poszukiwanie substytutu miłości i bezpieczeństwa. Dzieci, które nie mają dobrych wzorów w rodzinie są bardziej podatne na prostytucję²⁶. Podobnie wskazuje B. Hołyst, że nie zawsze o prostytucji nieletnich świadczy tylko i wyłącznie jeden czynnik dotyczący ubóstwa. Problemem jest, że nastolatki wpadają w wir komercyjnego wykorzystania seksualnego, gdy nie tylko występuje ubóstwo, ale łączy się z tym wiele innych czynników. Autor zalicza do nich m.in. kryzys instytucji rodziny, brak wykształcenia rodziców i ich postawę komercyjną, która prowadzi do traktowania własnego dziecka jako źródła dochodów²⁷. Podobne spostrzeżenia, co do przyczyn prostytucji dziecięcej reprezentuje K. Imieliński wskazując, że niestety ro-

²² B. Hołyst, *Kryminologia*, Warszawa 2016, s. 687-688.

²³ B. Hołyst, *Bezpieczeństwo jednostki*, Warszawa 2014, s. 153.

²⁴ M. Kowalczyk-Jamnicka, *Spoleczno-kulturowe uwarunkowania prostytucji w Polsce*, Bydgoszcz 1998, s. 189-192.

²⁵ J. Kurzępa *Młodzież pogranicza ...*, s. 158-159.

²⁶ A. Popławska, *Wykorzystywanie małoletnich w prostytucji*, Dziecko Krzywdzone 2010, nr 4, s. 54.

²⁷ B. Hołyst, *Socjologia kryminalistyczna*, Warszawa 2007, s. 891.

dzice bądź inne osoby dorosłe zmuszają dzieci do zarabiania na rodzinę nierządem, ale również przyuczają do tego zawodu²⁸.

Prostytucja stanowi zjawisko, które negatywnie wpływa na dzieci i młodzież. Oprócz negatywnych następstw dla rozwoju nieletnich mogą wystąpić także konsekwencje prawne takich czynów. Ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich w zasadzie jako jedyna reguluje konsekwencje prawne prostytucji nieletnich. W jej art. 4 jako jeden z przejawów demoralizacji wskazano uprawianie nierządu. Zgodnie z tym przepisem każdy, kto stwierdzi istnienie okoliczności świadczących o demoralizacji nieletniego, „w szczególności naruszanie zasad współżycia społecznego, popełnienie czynu zabronionego, systematyczne uchylanie się od obowiązku szkolnego lub kształcenia zawodowego, używanie alkoholu lub innych środków w celu wprowadzenia się w stan odurzenia, uprawianie nierządu, włóczęgostwo, udział w grupach przestępczych, ma społeczny obowiązek odpowiedniego przeciwdziałania temu, a przede wszystkim zawiadomienia o tym rodziców lub opiekuna nieletniego, szkoły, sądu rodzinnego, Policji lub innego właściwego organu”. Jedną z przyczyn demoralizacji jest „uprawianie nierządu”, co jest archaicznym sformułowaniem, ponieważ współcześnie używa się terminu prostytucja. W związku z tym w przypadku nieletniej, która będzie uprawiała prostytucję może być prowadzone wobec niej postępowanie o demoralizację. Mogą w związku z tym być zastosowane środki wychowawcze w stosunku do nieletnich. Zamknięty katalog takich środków został uregulowany w art. 6 analizowanej ustawy. Sąd rodzinny może udzielić upomnienia, zobowiązać do określonego postępowania, a zwłaszcza do naprawienia wyrządzonej szkody, do wykonania określonych prac lub świadczeń na rzecz pokrzywdzonego lub społeczności lokalnej, do przeproszenia pokrzywdzonego, do podjęcia nauki lub pracy, do uczestniczenia w odpowiednich zajęciach o charakterze wychowawczym, terapeutycznym lub szkoleniowym, do powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach albo do zaniechania używania alkoholu lub innego środka w celu wprowadzania się w stan odurzenia. Może również ustanowić nadzór odpowiedzialny rodziców lub opiekuna, ustanowić nadzór organizacji młodzieżowej lub innej organizacji społecznej, zakładu pracy albo osoby godnej zaufania - udzielających poręczenia za nieletniego, zastosować nadzór kuratora, skierować do ośrodka kuratorskiego, a także do organizacji społecznej lub instytucji zajmujących się pracą z nieletnimi o charakterze wychowawczym, terapeutycznym lub szkoleniowym, po uprzednim porozumieniu się z tą organizacją lub instytucją. W zależności od charakteru przestępstwa może nastąpić także zakaz prowadzenia pojazdów, czy przepadek rzeczy uzyskanych w związku z popełnieniem czynu karalnego. W gestii sądu dla nieletnich znajdują się również takie narzędzia jak umieszczenie w młodzieżowym ośrodku wychowawczym albo w rodzinie zastępczej zawodowej, która ukończyła szkolenie przygotowujące do sprawowania opieki nad nieletnim, umieszczenie w zakładzie poprawczym, czy za-

²⁸ K. Imieliński, *Manowce seksu...*, s. 128.

stosowanie innych środków zastrzeżonych w niniejszej ustawie do właściwości sądu rodzinnego, jak również zastosowanie środków prawa rodzinnego, z wyłączeniem umieszczenia w rodzinie zastępczej spokrewnionej, rodzinie zastępczej niezawodowej, placówce wsparcia dziennego, placówce opiekuńczo-wychowawczej i regionalnej placówce opiekuńczo-terapeutycznej.

Natomiast w stosunku do rodziców sąd może zastosować następujące środki: zobowiązać rodzica lub opiekuna do poprawy warunków wychowawczych, bytowych lub zdrowotnych nieletniego, a także do ścisłej współpracy ze szkołą, do której nieletni uczęszcza, poradnią psychologiczno-pedagogiczną lub inną poradnią specjalistyczną, zakładem pracy, w którym jest zatrudniony oraz lekarzem lub zakładem leczniczym, bądź zobowiązać rodziców lub opiekuna do naprawienia w całości lub w części szkody wyrządzonej przez nieletniego. Niepokojące jest przy tym to, że w przypadku, gdy rodzice nie wywiążą się z przedstawionych powyżej obowiązków, nie ponoszą żadnej dotkliwej sankcji prawnej, jedynie może być to kara pieniężna²⁹. Pojawia się zatem wątpliwość, czy środki te są wystarczające dla zapewnienia właściwej ochrony, ale przede wszystkim, czy spełniona zostanie funkcja resocjalizacyjna wobec nieletniego? Wydaje się, że przedstawione środki w stosunku do nieletniego są odpowiednie, jednak niepokój budzi brak odpowiedzialności nałożonej na rodziców, w wyniku chociażby niewywiązania się w pełni ze swoich obowiązków, a w rezultacie doprowadzenie do dokonania czynu demoralizującego. Istnieje co prawda art. 105 kodeksu wykroczeń z dnia 20 maja 1971 r.³⁰, który nakłada na rodzica sankcję karną w postaci kary aresztu, ograniczenia wolności bądź grzywny w przypadku, gdy osoba odpowiedzialna za wykonywanie władzy rodzicielskiej rażąco naruszy obowiązki, w wyniku czego nieletni dokonuje czynu zabronionego przez ustawę jako przestępstwo i wykazujące na demoralizację nieletniego. Przytoczone wykroczenie ma zastosowanie jedynie do przestępstw. Oznacza to, że rodzic na podstawie przepisów kodeksu wykroczeń nie poniesie odpowiedzialności z uwagi na to, że prostytucja nie jest przestępstwem. Należałoby zatem rozważyć rozszerzenie odpowiedzialność na gruncie art. 105 k.w. właśnie o czyny demoralizujące.

Mogą mieć miejsce również sytuacje, gdy do prostytucji dzieci zmuszają je osoby dorosłe w tym rodzice, czy opiekunowie. Wówczas, gdy dojdzie do zagrożenia demoralizacją nieletniego nie tylko naprzeciw takim problemom wychodzi szczegółowa ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich, ale również kodeks rodzinny i opiekuńczy z dnia 25 lutego 1964 r.³¹. W art. 109 k.r.o. zwrócono uwagę na działania, które mogą szkodzić szeroko pojętemu dobru dziecka. Wówczas sąd rodzinny i opiekuńczy może zastosować następujące środki: zobowiązać rodziców oraz małoletniego do określonego postępowania, w szczególności do pracy z asystentem rodzi-

²⁹ P. Górecki, V. Konarska-Wrzošek, *Postępowanie w sprawach nieletnich. Komentarz*, Warszawa 2015, s. 94.

³⁰ t.j. Dz. U. z 2015 r., poz. 1094 z późn. zm..

³¹ t.j. Dz. U. z 2017 r., poz. 682 z późn. zm..

ny, realizowania planu pracy z rodziną, skierować małoletniego do placówki wsparcia dziennego lub skierować rodziców do placówki albo specjalisty zajmujących się terapią rodzinną, poradnictwem lub świadczących rodzinie inną stosowną pomoc z jednoczesnym wskazaniem sposobu kontroli wykonania wydanych zarządzeń. Po drugie może on określić, jakie czynności nie mogą być przez rodziców dokonywane bez zezwolenia sądu, albo poddać rodziców innym ograniczeniom, jakim podlega opiekun, poddać wykonywanie władzy rodzicielskiej stałemu nadzorowi kuratora sądowego, skierować małoletniego do organizacji lub instytucji powołanej do przygotowania zawodowego albo do innej placówki sprawującej częściową pieczę nad dziećmi, zarządzić umieszczenie małoletniego w rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka albo w instytucjonalnej pieczy zastępczej albo powierzyć tymczasowo pełnienie funkcji rodziny zastępczej małżonkom lub osobie, niespełniającym warunków dotyczących rodzin zastępczych, w zakresie niezbędnych szkoleń, określonych w przepisach o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Wśród specjalistów zajmujących się nieprzystosowaniem nieletnich, ale także przedstawicieli nauki prawa karnego, toczy się dyskusja nad tym, czym jest demoralizacja. A. Grześkowiak twierdzi, że demoralizacja to niekorzystne zmiany osobowościowe, których rezultatem jest zachowanie sprzeczne z zasadami współżycia społecznego³². Zdaniem T. Bojarskiego demoralizacja to nie tylko zachowania wymienione w art. 4 ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich, ale także szczególna postać nieprzystosowania społecznego, negatywnie ocenianego w grupie społecznej³³. Wymaga zwrócenia uwagi, że będziemy mówić o demoralizacji, gdy będą to działania powtarzające się. Ustawodawca nie zawęził definicji wymienionego pojęcia, ponieważ użył sformułowania „w szczególności”, co należy ocenić pozytywnie, ponieważ przyczyny nieprzystosowania dzieci nieustannie zmieniają się.

Prostytucja stanowi znaczący problem społeczny przede wszystkim w odniesieniu do nieletnich, którzy pragną w szybki sposób zarobić pieniądze lub uzyskać gadżety lub drogie przedmioty. Zatrważający jest fakt, że nie dotyczy to tylko i wyłącznie dziewczyn pochodzących z biednych rodzin, ale nastolatek, które pragną sprzedać swoją godność za posiadanie podobnych rzeczy, co ich koleżanki. Pozytywne znaczenie ma to, że zajmowanie się nierządem zostało wprost wskazane wśród przejawów demoralizacji, gdyż na ileś przynajmniej podnosi to rangę tego problemu.

³² A. Grześkowiak, *Postępowanie w sprawach nieletnich. Polskie prawo nieletnich*, Toruń 1986, s. 48.

³³ T. Bojarski, *Zasady odpowiedzialności nieletnich (w:) Postępowanie z nieletnimi. Orzekanie i wykonywanie środków wychowawczych i poprawczych*, red. T. Bojarski, Lublin 1998, s. 74.